

ЛІТЕРАТУРА

1. «Блажен той муж...». Життєвий шлях митрополита Андрея Шептицького (29.07.1865–1.11.1944): Фотоальбом до 150-річчя від дня народження Андрея Шептицького / Автор ідеї та керівник проекту П. Мелень. 2-е вид. Львів, 2016. 196 с.
2. Красник О. Одинадцятро з однієї школи. *Поступ.* 21 жовтня 2003. URL: <https://web.archive.org/web/20111222122109/http://postup.brama.com/usual.php?what=15492>
3. Олекса Новаківський. Альбом. Вступна стаття та впорядкування В. Островського. К., 1973. 57 с.
4. Сакральний живопис Олекси Новаківського. URL: https://risu.ua/sakralniy-zhivopis-oleksi-novakivskogo_n74583
5. Шейко О. Визначний митець і володар душ, або про дружбу Олекси Новаківського з митрополитом Андреєм. URL: <https://photo-lviv.in.ua/vyznachnyj-mytets-i-volodar-dush-abo-pro-druzhbu-oleksy-novakivskoho-z-mytropolym-andrejem-sheptytskym/>
6. Школа мистецтва Олекси Новаківського у 20–30 рр. двадцятого століття. *Вища освіта в Україні.* URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10460/>

Анна ПАТРА

*Фахівець служби супроводу спеціалізованих вчених рад,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
annapatra2002@gmail.com*

ВІДМІННІСТЬ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО НАРОДІВ У ІСТОРІОСОФСЬКОМУ ДОСЛІДЖЕННІ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА «ДВІ РУСЬКІ НАРОДНОСТІ»

Кожна людина вибудовує власну ієрархію цінностей, яка подекуди залежить від зовнішніх чинників впливу. Сюди варто віднести сукупність цінностей народу, до якого належить людина. Вони формуються на основі релігійних переконань, мови, культури, традицій, географічного розташування, філософії життя народу тощо. Ми усі знаємо, що, так само, як повинні приймати індивідуальні цінності людей, повинні поважати цінності народів. Проте щодо одного є виняток: російського. Його цінності суттєво різняться із цінностями українців та інших народів цивілізованого світу. Росіяни несуть у світ цінності, які толерувати не варто. Ними можна лише зруйнувати його.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну привернуло увагу дослідників до теми війни. Але не менш важливою є проблематика цінностей народу, який її розпочинає. Нам потрібно визначити фундаментальні цінності росіян, аби зрозуміти причини їхньої (злої) людської природи. Микола Костомаров один із перших в Україні, хто здійснив детальний аналіз відмінностей українського та

російського народів. Результати виклав у праці «Дві руські народности» [2]. Він був сином росіянина та українки, що, можливо, полегшило дослідницьку діяльність майбутнього історика та етнографа у цьому напрямку. А, отже, це дало краще нам зрозуміти основні цінності та відмінності обох народів.

Свобода. Світ поважає кожного, однак сучасний світ, світ вільних людей, як часто говорить Президент України, не поважає та не має за цінності кровопролиття, вбивства, гвалтування, мародерство. Світ бореться за свободу. Для українців нею є щасливе життя на власній території з рідними поруч. За М. Костомаровим, такого блага досягають духовні люди (освічені), сукупність яких означає народність. Лише освічені та свідомі народи не приписуватимуть чужі здобутки історії та культури собі, а рівнятимуться на них. Російський народ, на жаль, з давніх-давен привласнював українське, викривляв реальні факти та замовчував правду. Так, за дослідженням історика, росіяни приписали собі назву «Русь», хоча як народ виникли пізніше. Через нестачу критичного мислення, іншої назви, як вже існуюча, у їхні голови не приходила. Українська народність бере початок з держави Київської Русі. У ХХІ столітті Україна не має свободи, оскільки росіяни маніпулюють історичними фактами на свою користь, вважаючи себе господарями нашої землі та долі українців. Насправді російський народ є лише рабами, які виконують волю пана.

Бог. Свободи не існувало би без Бога – Творця, який наповнив людське життя можливістю вибору між двома протилежностями. Не завжди людина стоїть на стороні добра. Росіяни полубляють ставити себе на рівні з Богом. Український народ з приходом християнства був відданий Богу, не розпочинав дня та праці без молитви, вибудовував храми, поважав Його. Важливу роль відігравало духовне просвітництво (наприклад, «Повчання дітям» Володимира Мономаха). М. Костомаров зауважив, що українці не мали потреби виходити на протести проти церкви, бо вона не намагалася стати на заваді політичній владі. Історик наголошує, що у росіян усе по-іншому. Їхня релігійність є лише декоративізмом: грають у релігійних людей, а свою пихатість прикривають прапором релігії.

З духовного життя росіян бачимо, з однієї сторони, начебто побожних, а з іншої, благословення священниками війська на загарблення земель та вбивства мирних жителів. Про справжню сутність російського священника, який повинен би служити Богові, Україна дізналася в ході війни. Це одягнені у рясні особи, які переховують у церквах зброю, шпигують та створюють організації, які допомагають чинити злочини Кремлю. Вони не ставлять на перше місце духовність. М. Костомаров писав, що у ХІІ столітті єпископ Федор «допускався різних нелюдських учинків і насильства» [2, с. 62]. Серед них паління голів та обрізання язиків. У росіян церква була органом державного суду та стояла вище

народної маси. Історик зазначає, що світська влада могла пригнітити духовенство, коли те не підкорювалося цареві. У праці наводяться приклади, що князі отримували дозвіл від церкви на розлучення та на чергові шлюби, хоч це було заборонено. Наслідками були протести народу.

Попри те, що українці зятяті сповідували православ'я, М. Костомаров звертає увагу на те, що в Україні існували інші вірування, зневажати чи цуратися яких думки не було. Навіть сьогодні В. Зеленський влаштовує зустрічі із представниками різних конфесій України, аби бути згуртованими та отримувати духовну підтримку. Етнограф описує це духом терпимості українців та браком національної пихи, допоки хтось не насміхається із них. Тоді прокидається лють, яку не зрівняти ні з чим. Росіяни навпаки терпіти не могли чужих народів та вірувань, вважали їх проклятими. «Вони вважали себе за єдиний на увесь світ вибраний щодо віри народ і через те не дуже легким духом дихали на одновірні народи – на Греків і Українців» [2, с. 72].

Єдність. Автор праці пояснив відсутність цієї цінності у росіян. Усе почалося із 1157 року. Тоді внук В. Мономаха Андрій через сварку із українськими князями відправив на Київ військо, з метою зруйнувати усе на своєму шляху, вивезти людей та забрати залишені ними речі. Таким чином він продемонстрував окремішність російського народу від українського. І попри те, що люди згуртувалися на підтримку Андрія, коли той проганяв братів, аби влада залишилася в його руках, єдність як цінність їм вкоренити не вдалося. Що цікаво, один брат був хворим, а другий – ні на яку владу не зазіхав [2, с. 31-32]. Українці навпаки проявляли дух народу через суцільність. Вони могли, що притаманно досі, згуртуватися в біді, допомогти один одному та прогнати князя, який за їхніми мірками чинив аморально. Нас чудово описує фраза: «Моя хата скраю, першим ворога зустрічаю».

Культура. «Великий тлумачний словник сучасної української мови» (2005) вказує, що культура – це «сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії» [1, с. 596]. Саме через культуру українці проявляють свою свободу: описують широкі степи, оспівують мальовничі гори, зодягаються у притаманні кожному регіону вишиванки. Дух нації майорить блакитно-жовтим стягом. Цінність, яка доповнює життя естетикою, гармонізує душу із природою, дає ковток свіжого повітря та можливість виражати українську ідентичність.

Для росіян культура є розважальним інструментом, який носить поверхневий характер. Вони не замислюються над глибиною сенсів, які існують у витворах національного мистецтва. Їм набагато простіше та приємніше заявити на увесь світ, що усе українське створене ними, аніж оживити таланти своїх людей, які проживають на масштабній території.

Культура – це духовне життя нації. Однак російський народ шукає у всьому користь, зосередившись на матеріальному. М. Костомаров наголошує, що у росіян «лісову деревину зустрінеш рідко де, бо з неї немає користі для матеріального життя» [2, с. 83].

Підсумовуючи вищесказане, відзначимо, що є, була і буде суттєва різниця між українським та російським народами. Тобто існує людство, яке має свою історію, в процесі якої сформувалися цінності: у когось переважають матеріальні, а у когось духовні. Але ніколи немає ідентичних народів. М. Костомаров працею «Дві руські народности» констатував самотність України, її духовне багатство, звернув увагу на відмінностях від росіян, що довершило картину основних цінностей українців: свобода, Бог, єдність та культура. Тим самим підняв самооцінку українців. Також етнограф підтвердив, що ніхто не має права говорити про спільні риси українського та російського народів, бо зароджувалися вони по-різному, а їхні цінності дивляться у різні напрямки. Отже, саме народ є рушійною силою та фундатором цінностей. Росіяни прагнуть панування та війни, а українці – свободи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Костомаров М. Дві руські народности. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13655/file.pdf>

Володимир АНІСІМОВ

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
avolodimir118@gmail.com*

ОБРАЗ ЖЕРТВИ ЯК КЛЮЧОВА РИСА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПОЛЯКІВ

Німецький дослідник історичної пам'яті Ян Ассман вважає, що існують суспільства з «холодною» та «гарячою» пам'яттю про минуле. Польща належить до тих держав, які американська дослідниця Тіна Розенберг називала «країнами, населеними привидами минулого». Вона переповнена пам'яттю про події ХХ століття, коли Польща була частиною «кривавих земель», а згодом «найвеселішим бараком» в соціалістичному таборі. Однак ці пам'яті існують паралельно одна до одної, нашаровуючись в свідомості населення, не